

Ինչպէս ամեն տարի, հոյնական և այս
տարի հոյեմբերի 10-ին, շարաֆ օրը:

բաղադրու և. Գեորգ եկեղեցու տունն ա-
նազան բաղադրու էր հաւարուել յի-
շուղ եկեղեցու, որա բաղադրու ևս ներա-
ներում Զուռնա, զհոլ, հարսնակի, դա-
հիրա-նազարա, արգան, թառ, ճիւղուր,
տաշ, ծիծաղ, զոռու-գոլիւն մինչև լոյս
խառնուում էին իրար: Զնայելով մինչև
ովորը թաղանջող անձրեւին, ստառիկ
ցրտին և քամուն, այդ օրը Քիֆլիսից
և զոր չըջակայ գիւղերից փառքոննե-
րով, սպրեւով և ձիւրով ուխտաւորնե-
րի անաղին բաղադրու էր հաւարուել
Քիֆլիսից փառքոնով երկու օրուայ ճա-
նապարհ հեռու զանաւոր Բոնիսի ու
Գեորգ փառքի եկեղեցու չըջակայքում
Բաղադրու զանազան վրաններ ծած-
կում էին այդ չըջակայքը, որ զինուո-
րական բանակի Ծնողները, կատարեալ
կարգ բանակի Ծնողները, կատարեալ
ձմեռնային ցրտից չվախենալով, չէին
վախեցել մինչև անգամ իրենց ծծկեր,
մի քանի ամուսայ երեխաներին էլ ի-
րենց հանուրը տանելու:

Մի քանի օր չարոնակ Ռոսիայի և
արտասահմանի պատեր ուղղանք իրա-
կան ճանապարհները ձիւնից փակուած լինե-
լու պատճառով շատացելով Քիֆլիսում,
վերջապէս նոյեմբերի 13-ին ստացուե-
ցաւ:

Ինչպէս իւր ժամանակին «Նոր-Դար»
ում հաղորդուած էր, այս տարուայ սեպ-
տեմբերի 29-ին Էջմիածնում տօնուէց Գե-
որգեան ձեռնարանի 16-ամեայ տարեդար-
ձը: Այժմ այս օրերս մեզ հասած «Արարատ»
ամսագրի նոյեմբերի տետրակում տպուած
է այդ հանդիսի ժամանակ կարգացուած
ձեռնարանի 1889—1890 թուի տեղեկա-
ղիւրը, որից հետեւեալ տեղեկութիւններն
ենք զարգում:—ձեռնարանն առաջուայ նը-
ման բաղադրած էր չորս զարգացական
դասարանից և երկր անաղիսական
լսարանից, որոնց մէջ աշակերտները
զետեղուած էին հետեւեալ թուով:—գ.

դասարանում—27 հոգի, գ.—17, զ.—23,
գ.—18, ա. լսարանում 12, բ.—12, գ.
—8. Ընդամենը—117 հոգի: Աշակերտ-
ները հետեւեալ տեղերից են:—Բնասար-
աւայի վիճակից—10 հոգի, Աստարա-
նի—6, Վրաստանի և Կովկասի—16,
Արցախի—10, Երևանի—53, Թրքա-Հա-
յաստանից—6, Անատոլիայից—4, Վի-
լիկիայից—4, Բուսինիայից—1, Այս տա-
րի ուսան ընթացքը գ. լսարանից ա-
ւարտել են 8 հոգի, որոնք են՝ 1) Բա-
րդեան Արսէն գեաղեղանեցի, 2) Համ-
բարձուան Համբարձում վաղարա-
պետցի, 3) Հովսեփան Սիմէոն արդուե-
ցի, 4) Միսիկարան Սիմէոն աղքատ-
դասուցի, 5) Յովսէփան Գարեգին
սարկաւաղ մարդեցի, 6) Տէր-Միսիկան
Ստեփաննոս աղուցի, 7) Տէր Յովհան-
նիսեան Տիգրան նորչեցի, 8) Քուչմա-
չեան Պատուական վարդապետի ձեռնա-
րանի առաջապահական վիճակը լաւ է
եղել, չնայելով որ անցեալ տարի շատ
հիւանդներ է ունեցել: Միևնոյն տեղե-
կաղից իմանում ենք, որ Քիֆլիսի Տալի-
թաղի Քանդակացի ու Գեորգ եկեղեցու
երեցիտի պ. Գեորգ Արքիմանը, կամե-
նալով նպատակ ձեռնարանի համար ու-
սուցիչներ պատրաստելու գործին իւր
օժանդակութեամբ, յօժարեալով յանձն է
առել եկեղեցական արդիւնքներից 1680
թ. յաւակցելու իբրեւ թշուալ արտասահ-
մանում երկու օրեկէր պահելու համար,
որ յարձրագոյն գիտութիւն ստանան:
Իրա համար ընտրուած են Կարապետ և
Գեորգ սարկաւաղները, որոնք և ներկա-
րում ուսանում են արտասահմանում:
Յուլիսի 9-ին ու Ներսէս Մեծի տօնի
օրը ձեռնարանի ուսանողներից չորս սար-
կաւաղ են աւելցուցել, որոնք են՝ գ. լա-
րանի ուսանող Ստեփաննոս Յովազա-
րեան և ա. լսարանի ուսանողներ՝ Սեդո-
ման Սողոմոնեան, Գեորգ Գեանցեան,
Յուսիկ Զոհրաբեան:

—Ուրեմն նրա գեղեցկութիւնն այսին կըր-
կին կ'ամուսնանայ:

—Ով գիտէ, Գուցէ իւր օրոգւ սիրտի
կրկին չի ուղիւ ամուսնանալ: Ասում են
նա պաշտում է իւր օրոգուն:

Ընդհանրապէս առնելով, ոչ որ մի ա-
ռանձին ցաւ չայտնեց այս առաջնա-
կարգ նշնջեցալի համար, որին հոգին
էին յանձնել մի այնպիսի չարիք, որ
յատուկ է յաղաղակարութեան այն հան-
գիսին, ուր ամեն ինչ էլ լինում է—ե՛ր-
գիշերի հրաշալի խումբը, ե՛ Նիցցայից
բերուած ծաղիկներ, և՛ դիւրաւքի չորս
բուրբ զարդարող ոսկե բոցով կերտներ
և վերջապէս փառաւոր հանդիսական
իւր փառաւոր սպիտակ այտօրուով:
Օրին անգլիական ամեն մի պէր կարող
էր նախանձել և մի այնպիսի կերպո-
րանքով, որը կարող էր գեղեցիկ զարդ
լինել վարչական բարձր պաշտօնականի
կամ պատուաւոր ընտանիքի հայրերի
չափում: Սակայն չնայելով այս բոլոր
սրտաքին չարքին, պատգամաւորների ժո-
ղով անդամ, զվարդիայի նախկին սպայ,
պատուոյ Լեզնիկ սպային Լայնի Լայնի
հանդուգեալ պ. Բերնարդ-դը Վիլին բա-
րեկամներն ու ծանօթները նրան քննա-
դատում էին իւր յատուկութիւններին ու
մատուցած ծառայութիւններին նայելով
և յաճախ, ու ձեռնողներ հաղորդած ձեռ-
ները բերաններին տանելով, շատ ան-
նպատակ մտքեր էին յայտնում իրարու:

Եւ յիշուի, նա սովորական կիւնք
փայտեղներից մէկն էր, չնայելով որ
տանհինգ տարի է Պարիզում էր ապ-
րում, բայց և այնպէս մնացել էր նոյն ան-
տաշ, կոպիտ ապիւրան ու սովորա-
գաւառացի: Ինչպէս պարզ է և անպիտան
նաև նրա կենսագրութիւնը:

Շատ հարուստ լինելով նա քանտիլ
տարեկան հասուկում տնտեսացի էր մի
կորուկայի Նապոլեոն III-ի անձնական
բարեկամ ձեռակալի անդամը աղջկայ
M-ի Անտոնինի հետ, որի գեղեցի-

«Прав. Вѣст.»-ի վերջին համարներից
միմում սենտոր մի խիստ հետաքրքիր և
ծնողների համար խրատական բացատրու-
թիւն է հրատարակել ծնողների իրենց
օրոգւ վրայ ընդհանրապէս և ամուսնացած
աղջկանց վրայ մասնատրապէս ընտ-
թիւնների գործ գնելու վերաբերմամբ:
որ միևնոյն ժամանակ կապ ունի այն
խնդրի հետ, թէ ամուսնունդ իրենց
կանայից վրայ վերջնական ծնողների
կողմից ընտրութիւններ գործ գնելու
համար իրաւունք ունին արդեօք դատ
լաւով յիշող ծնողների դէմ: Սենտոր
վճի համաձայն, այն գործերում, որոնք
կարող են քննուել քրեական և յաղաքա-
ցական: դատարաններում, որովհետք են
անձնական վրատարանների մասին գոր-
ծերը, որոնց բողոքներն իրենց ծնող-
ների դէմ չեն թող արուստ, որովհետեւ
այդ բողոքները համաձայն չեն ոչ ծնող-
ների իշխանութեան մասին հանդիսար-
թիւնների հետ, ոչ ծնողների և որոշ
յարարութիւնների կողման հետ: Բայց
զրանից դեռ ևս չէ հետեւում, ստում է
սենտոր, թէ ծնողները կարող են ան-
պատիկ կերպով թող տալ իրենց այն-
պիսի ընտրութիւններ գործ գնելու իրենց
օրոգւ վրայ, որ քրեական բնագործիւն
կրեն:—այսպիսի գեղեցկութիւն կարելի չէ
բռնութիւնների ենթարկուած օրոգուն
իրենց ծնողների դէմ դատ բանալու: Ի-
րաւունքից զրկել: Ուրեմն ծնողներն
ընդհանրապէս իրաւունք չունենալով ի-
րենց իշխանութիւնը օրոգւ վրայ այն-
պիսի բռնութիւններով գործ գնել, որ
քրեական բնագործիւն ունենան, մաս-
նաւորապէս նաև իրաւունք չունին նոյն-
պիսի բռնութիւններ գործ գնել իրենց
ամուսնացած աղջկանց վրայ: Ծնողների
իշխանութիւնը սահմանափակուած է ար-
դէն, երբ աղջկին ամուսնանում է: Հե-
տեւաբար պարզ է, որ ծնողները իրենց
ամուսնացած աղջկանց վրայ քրեական
բնագործիւններ կրող բռնութիւններ
գործ գնելու գեղեցկութիւն վերջնական ա-

մուսններն իրաւունք ունին յանցաւոր-
ների դէմ դատ բանալու ընդհանուր
կարգով:

Տեղական թերթերի ասելով, քաղա-
քում կատարուած չնեւ են յայտնուել, ո-
րոնք կծում են ուրիշ չնեւ: Միջոցներ
են ձեռք տանուած թէ կծած և թէ ար-
դէն կատարուած չնեւն թուանորում:

Բազում քաղաքային հին գոտերի վը-
րայ և խանի պալատում պարտական և
արաբական արձանագրութիւններ կան,
որոնք վերջին ժամանակներս նկատուելի
կերպով սկսել են փչանալ: Որովհետեւ
այդ արձանագրութիւնները զիւր չեն
կարգացուած և ցանկալի է, որ զրանք
պահպանուեն, մինչև որ կը գտնուի մի
գիտակ անձ, որ կը կարգաւ գրանց,
ուստի Բազում քաղաքապետը, «Касп.»
ի ասելով, գիտել է Անգլիայի ուսուց
ընդհանուր հիւպատոսին, ինչպէս, որ
զաւարդէ կամ ուղարկէ իրեն այն
բաղադրութիւնը, որով ծածկուած է
Ալեքսանդրայի զննաւորը, որ ներկայու-
մը Լոնդոնում է գտնուում: Այդ բաղա-
դրութեամբ ուղարկ են ծածկել յիշեալ
արձանագրութիւնները, որովս զի դրա-
նով փչանալու գէշն առնուի:

Վրացիներն իրենց հասարակական
գործերում, ի պատիւ նրանց պէտք է
ասած, հայրերից համեմատաբար ասելի
կուսող են ցոյց տալիս: Այսպէս օրի-
նակ, Քիֆլիսում գործիւն ունեցող
«Վրաց հրատարակչական ընկերութիւն»
երկու մրցանակ է նշանակել վրաց պատ-
մութիւնից դրուած ամենալաւ վեպերի
համար՝ մինը—200 ռ., միւրը—100 ռ.:
Ժամանակին, երբ քննութեան պէտք է
սերկացուեն վեպերը, 1891 թուի նո-
յեմբերի 1-ն է նշանակուած: Թող մեր
հրատարակչական ընկերութիւնն էլ օ-
րինակ տանէ դրանից:

ՀԱՂԱՍՏԻՑ մեզ գրում են, որ այ-
տեղի կարուածաւորներից մինը, որ աս-
գիւղացիներից բերել 1/4 մասն էր ա-
նում, այժմ 1/3 մասն է առնում:

ԲԱԳՈՒԻ աղքատախնամ հոգաբարձու
թեան անգամ-զանձապահ պ. Գրիգոր
Վրդարեանը ուղարկել է մեզ հրատա-
րակութեան համար հետեւեալը:

«Բազում քաղաքային հին գոտերի վը-
րայ և խանի պալատում պարտական և
արաբական արձանագրութիւններ կան,
որոնք վերջին ժամանակներս նկատուելի
կերպով սկսել են փչանալ: Որովհետեւ
այդ արձանագրութիւնները զիւր չեն
կարգացուած և ցանկալի է, որ զրանք
պահպանուեն, մինչև որ կը գտնուի մի
գիտակ անձ, որ կը կարգաւ գրանց,
ուստի Բազում քաղաքապետը, «Касп.»
ի ասելով, գիտել է Անգլիայի ուսուց
ընդհանուր հիւպատոսին, ինչպէս, որ
զաւարդէ կամ ուղարկէ իրեն այն
բաղադրութիւնը, որով ծածկուած է
Ալեքսանդրայի զննաւորը, որ ներկայու-
մը Լոնդոնում է գտնուում: Այդ բաղա-
դրութեամբ ուղարկ են ծածկել յիշեալ
արձանագրութիւնները, որովս զի դրա-
նով փչանալու գէշն առնուի:

Վ.Գ.ԱՐԻՑ.—Երկու չարաթ է, ինչ
որ սկսաւ լսողներ բազմութիւն գոհեր է
ստանալ երկուսներից: Նոյեմ. 1—3 մի
սնից երկու երեխայ ինքզուիցան: Նը-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԵՆՈՒԿԷ

(Փրանսուս Կոպլից)

1.
Հենց որ քաճահան հոգոյն ասաց վը-
ջացից թէ չէ, հանգուցեալի ծանօթ-
ներն ու բարեկամները շատով քաշուե-
ցան ու թուրմաս եկեղեցու գաւթի վրայ
տեղ նրանք մանր խմբերի բաժանուե-
ցան և շատ չուսով տար խոսակցութիւն
սկսուեց նրանց մէջ: Հոգեհանգստեան
երկարատեւ պատարագից և եկեղեցու
հեղձուցիչ, խռնիկ ու զանազան անու-
շահատութեան բուրմունքով յաղեցած
միտորդացի աղատուելուց յետոյ, այդ
կենցաղաւոր մարդիկն աղատ չունչ ա-
ռան լսարմ օղի մէջ, որ ջերմանում էր
մարտի արեղական առաջին ճառագայթ-
ներով:

—Խեղճ Բերնարդ... Ինչ ուղում էր
ասէր, բայց սարսափելի բան է... Մարդ
քառասուն տարեկան հասակում նախա-
հայրերի մօտ գնաց...

—Ի հարկէ, Բայց ինչն է մեղաւոր
խտտովանուեցէք, որ նա շատ վատ էր
պահպանում իրեն: Ի՛նչ, ասե՛ք, դրա
փոխարէն էլ քե՛ք քաշեց է...

—Հա, կարելի է ասել: Իմ մաշկը Բի-
նիսի տան ատիճանների զորգերը:

—Դրա վրայ աւելացրէ՛ք թղթախաղը,
կանաքը, խրատանութիւնները, ձիւր,
գիւական կարգերը... Մի խօսքով, նա
իւր կենսը փայցրեց... և, կարծեմ, փա-
քը ինչ էլ հարստութիւնից ընկաւ...

—Սրբեր, Լեզնիկաւանդին, նա իւր
մահտանից փար ինչ առաջ չորս թէ
հինգ հարիւր հազար ֆրանկ ժառանգու-
թիւն ստացաւ իւր պատաւ մօրաբոլորից...
ըստ ամենայն հաւանականութեան, պէտք
է որ մեծ կարողութիւն թողած լինի
իւր սպիկին և օրոգուն:

—Ուրեմն նրա գեղեցկութիւնն այսին կըր-
կին կ'ամուսնանայ:

—Ով գիտէ, Գուցէ իւր օրոգւ սիրտի
կրկին չի ուղիւ ամուսնանալ: Ասում են
նա պաշտում է իւր օրոգուն:

Ընդհանրապէս առնելով, ոչ որ մի ա-
ռանձին ցաւ չայտնեց այս առաջնա-
կարգ նշնջեցալի համար, որին հոգին
էին յանձնել մի այնպիսի չարիք, որ
յատուկ է յաղաղակարութեան այն հան-
գիսին, ուր ամեն ինչ էլ լինում է—ե՛ր-
գիշերի հրաշալի խումբը, ե՛ Նիցցայից
բերուած ծաղիկներ, և՛ դիւրաւքի չորս
բուրբ զարդարող ոսկե բոցով կերտներ
և վերջապէս փառաւոր հանդիսական
իւր փառաւոր սպիտակ այտօրուով:
Օրին անգլիական ամեն մի պէր կարող
էր նախանձել և մի այնպիսի կերպո-
րանքով, որը կարող էր գեղեցիկ զարդ
լինել վարչական բարձր պաշտօնականի
կամ պատուաւոր ընտանիքի հայրերի
չափում: Սակայն չնայելով այս բոլոր
սրտաքին չարքին, պատգամաւորների ժո-
ղով անդամ, զվարդիայի նախկին սպայ,
պատուոյ Լեզնիկ սպային Լայնի Լայնի
հանդուգեալ պ. Բերնարդ-դը Վիլին բա-
րեկամներն ու ծանօթները նրան քննա-
դատում էին իւր յատուկութիւններին ու
մատուցած ծառայութիւններին նայելով
և յաճախ, ու ձեռնողներ հաղորդած ձեռ-
ները բերաններին տանելով, շատ ան-
նպատակ մտքեր էին յայտնում իրարու:

Եւ յիշուի, նա սովորական կիւնք
փայտեղներից մէկն էր, չնայելով որ
տանհինգ տարի է Պարիզում էր ապ-
րում, բայց և այնպէս մնացել էր նոյն ան-
տաշ, կոպիտ ապիւրան ու սովորա-
գաւառացի: Ինչպէս պարզ է և անպիտան
նաև նրա կենսագրութիւնը:

Շատ հարուստ լինելով նա քանտիլ
տարեկան հասուկում տնտեսացի էր մի
կորուկայի Նապոլեոն III-ի անձնական
բարեկամ ձեռակալի անդամը աղջկայ
M-ի Անտոնինի հետ, որի գեղեցի-

թիւնն այն ժամանակները կատարեալ
խրատանք էր պատճառում Տրեյլիլում
և Կոմպլէտում: Այլուները նա իւր տե-
սակ սիրում էր կնալը: Յետոյ, յանկարծ,
խեղապարի պէս և բոլորովին անհին
կերպով սկսաւ նախանձել նրան, հրա-
ժարական տուաւ պաշտօնից և, նորին
մեծութիւն կարգուեալ անուան գրագուն
գնել իւր խոսքով ստորագրուած հրաշա-
րանք իւր կարուածքները, ուր ոչնչաց
քաշուեալ պատճառ չունենալով, անձնա-
տուր եղաւ զիւրական կողով տոլորու-
թիւնները: Նա զիւրում համարեաւ եր-
բէք իւր տեղից չէր հանում օրոգւղտեան
երկարահիւ կոշիկները, սկզբին վրայ
չէրու իւր քաշում, իսկ սուրճից յետոյ
էլ օղիի բամբակներով կոնակ էր անուշ
անում: Հենց ամուսնանալու առաջին
տարին նրանք մի տղայ ունեցան, որ
իւր մօր միակ ընկերանքն ու միակա-
րութիւնը դարձաւ, որովհետեւ ամուսինը
օրոգւղտեան, տեղի ու անդուպ ար-
բեցութիւնների անձնատուր եղած և յա-
ճախակի էլ զպիկ Պարիզ ուղեորներու
պատճառով բոլորովին անուշաղիր էր
թ զիւ ու մտացել նրան...:

Սակայն 1870 թուականի պատերազ-
մի օրոտացող առաջին թնդանթն արձա-
գանց տուաւ այս կոպիտ անտառի սըր-
տում և նրան իւր զինուորական պար-
տաւորութիւնն իջեցրեց: Առաջնութեան
ընդէ հրամանատար լինելով, մեծ կորու-
շով կուսում էր նա, ապա վիրաւորուե-
ցաւ, խաչ ստացաւ, իսկ յետոյ, երբ իւր
գաւառը դարձաւ, պատգամաւոր ընտ-
րուելով պատգամաւորների ժողովն ու-
ղարկուեցաւ: Չնայելով իւր մատուր պա-
շարի աղքատութեան, նա մի արմախք
էլ ունէր—միշտ կարգաւանում էր մեծա-
մասնութեան պահանջն ըմբռնել: Այսպէ-
սով նա կարգով անցաւ համարիս բոլոր
կուսակցութիւնների միջից: Նա արմա-
տականների չարքն էլ անցաւ, կեղծումը
գտնուեցաւ, սպայ անցաւ ձախակողման:

Ների կողմը և, վերջապէս պատեհական
դարձաւ: Նրա ճարտարապետութիւնն
անդրան էր միայն, որ կարողանում էր
ծաղուր բացուած և փակուած համարել
և, չնայելով դրան, կամ գուցէ նոյն իսկ
հենց այդ պատճառով էլ, միշտ կրկին
անցում ընտրում էր: Երբ ծառայական
պաշտօնից տալարուած Պարիզ էր հար-
կաբուած տեղափոխուելու, նա բոլոր-
վին բաց թողեց իւր չուանի ծաղիկը
և անձնատուր եղաւ գոտեմութիւն-
ներին:

Տիկին Բերնարդն այդ ժամանակ բոլ-
րովին մտացութեան էր մատնուած և
միայն երբեմն երբեմն ճաշի միջոցին էր
տեսնում իւր ամուսնու երեւոյ, որին եր-
բէք չէր սիրել, իսկ այժմ մինչև իսկ
սկսել էր արհաւիրանք: Զախաղանց օգ-
նիկ լինելով, նա չէր մտածում վրէժ-
լուծել, իսկ չափազանց էլ պատուասէր
լինելով, չէր գաւազատում իւր վիճակից:
այդ էր պատճառը, որ նա հասարակու-
թիւնից խոյս էր տալիս և բոլորովին
քաշուած կեանք էր վարում իւր ընդար-
ձակ օթկանում, որ Մալուսի գետափին
էր գտնուում: Նա լիովին անձնատուր էր
եղել իւր օրոգուն, որը կըրկուում էր Մեծ
Լուդովիկոսի լիցեյում և արդէն գերեա-
կան ընտանաւորութիւն ու զգայուն, խո-
րաթափանց խեղ էր ցոյց տալիս: Նա
իւր աշուրթիւնն մատուր էլ պարտա-
կան էր իւր մօրը, որն այն բուռն, անձ-
նուրաց բնագործիւնն անձրեւին
էր, որոնք ընդունակ են յուշարկն ու
թարգմանութիւններ անելով: Տիկին Բեր-
նարդի վաղարկ ընտանաւորութեանը
որոնք ընդունուած էին նրա մտերմական
չըջանում, մեծ գործով և ոգևորու-
թեամբ էին խոտում նրա մասին, որով-
հետեւ պատճառ չունէին նախանձելու
այս հարատ գեղեցկուհուն, որ կամովին
թաք էր կենում ստուերում, և որի վը-

րայ, որովս մարմարայ արձանի վրայ,
կախուղոյն երանդ էին ձգել երեսնա-
մեայ հասակն ու տեսած փորձութիւն-
ները:

Նրա զմարդութիւններն ու հերո-
սական քաջութիւնն կանայից արժանա-
ւորութեան օրինակ էին սեպուած, իսկ
Պարիզի չարախեղութեանը պատը նոյն
իսկ մի փորձիկ ստուեր անցած չէր
գտնում նրան դատաւարութիւն համար և
նոյն իսկ գնդապետ զը-Արլիս տաճած խո-
րին յարգանքը, որ նրա ամուսնու նախ-
կին ծառայակից ընկերն էր, երբեք
երկինք մարտի ստարկայ չէր գտնուած:

Բայց այժմ արդէն վերջացան տարա-
բողոք կնոջ տանջանքները:—Բերնար

բանք, որոնց միջոցը ներում է, երկխա-
ներին տանում են մի տեղից մի տեղ
—
ԱԼԷԲՍԱՆԻՐԱՊՈԼԻՑ. — Տեղիս հաշ-
տարար մասի պրիտուտ. պ. Յովհաննէս
Առաքելեանցին 19 տարի բարեխղճու-
թեամբ ծառայելուց յետոյ, լուծմ հնո,
թողել է իւր պաշտօնը, որ առ հասա-
րակ մեզ համար ցաւ է, մանաւանդ որ
տեղացի լինելով, չաւ անգամ գրան-
յաւճառում լուրջ գործերը խաղաղու-
թեամբ էր վերջացնում: Տեղացի լինել
և տեղական բնակիչներին լիարժեք խմանալ
մեծ կապ ունի այդպիսի պաշտօնի հետ:
—Փաղաքիս չըջակայ լեռները բոլորն
էլ ձիւնեւ են:

ԲՈՒՆԻՒՅԻՍԻ ՄԱՍԻՆ

Ներկայումս ամբողջ Եւրոպայում ա-
հագին աղմուկ է ձգել նշանաւոր գեր-
մանացի բժ. Կոխի գիւտը: Այդ գիւտն
լնպէս արդէն գիտեն մեր ընթերցող-
ները, թորախոր բժշկելու դեղն է, որ
մինչ օրս չկար, չնայելով, որ վաղուց ի
վեր շատ նշանաւոր բժիշկներ աշխա-
տում էին այդպիսի մի գեղ գիւտի:
Ի նկատի ունենալով, որ բժ. Կոխի
գիւտն արժանի է ամենամեծ ուշադրու-
թեան, որ արդէն իսկ դա յարուցել է
ամեն տեղ, մենք կ'աշխատենք այսուհետեւ
կարեւորն չափ ծանրամասն տեղեկու-
թիւններ հաղորդել թէ այդ գիւտի էութե-
ան է թէ դրա ունեցած արդիւնքնե-
րի մասին, որովք այնքան կարճ ժամա-
նակում արդէն երևացել են:

Փորձելով մի ուրիշ անգամի բժ. Կոխի
«Deutsche Medicinische Wochenschrift»
-ում իւր գիւտի մասին հրատարակած
ընդարձակ յօդուածի հետ ծանօթացնե-
լով այս անգամ մենք կը բաւականանա-
յոյց գիւտի ասթիւ. մի քանի կողմնա-
կի տեղեկութիւններ հաղորդե-
լով:
Նախ տեղեկութիւն ասանք, թէ թո-
քախտից հրգան մարդ է մեռնում, որպէս
զի այնուհետեւ պարզ կերպով կարելի
լինի հասկանալ, թէ ինչ զարհուրելի
կորստաբեր բնաւորութիւն ունի թորախա-
տը և հետեւաբար որքան անգնահատելի
արժէք ունի և հետզհետեւ պէտք է ստանայ
բժ. Կոխի գիւտը:

Օրինակի համար վերցնենք միայն Գեր-
մանիան, որտեղ թորախտով մեռնողնե-
րի մասին «Vossische Zeitung»-ն այս
վերա վիճակագրական տեղեկութիւններ
է հաղորդել: 40 տարուայ ընթացքում
խորհրդանշաւորապէս 343,353 հոգի է
տաւել, այն ինչ թորախտը, որ սովորա-
բար այն զարհուրելի անուան չունի, ինչ-
պէս խորհրդանշաւորապէս միջին
թուով 91,350 հոգի է մահացնում: Գեր-
մանիայի կայսրութեան մէջ իւրաքան-
չիւր տարի թ ճերի հիւանդութիւնից
մեռնում է 160,000 հոգի: միայն Բեր-
լինում 1878—1887 թ. թորախտից
39,892 հոգի է մեռել, իսկ պրուսի. Լէյ-
պցիկ հաշուով—24,000 հոգի: Ուրիշ պե-
տութիւններին մէջ թորախտից մեռնող-
ների թիւն աւելի շատ է, Վենետիկում,
օրինակ, պաշտօնական տեղեկութիւննե-
րից երևում է, որ 21,000 մեռածների
վրայ 4,705 թորախտով մեռած է
գալիս:

Արեւմտեւ պարզ է, որ խորիւրան անգամ,
որից ամենքը սաղապիւմ են, իւր հե-
տեւանքներով այնքան տարաբնուի չէ,
որքան թորախտը:

Բժ. Կոխի գիւտի ասթիւ օրինակի
համար վերցրած թորախտից մեռնող-
ների վերաբերմամբ վերոյիշեալ վիճա-
կագրական կարճ տեղեկութիւնները հա-
ղորդելուց յետոյ, այժմ գտնե մայրաքա-
ղաքի թերթերում արդեւ Բերլինի այն
հետազոտիչներին, որոնք այդ գիւտին
վերաբերում:

Այդ հետազոտիչներից իմանում ենք, որ
բժ. Կոխի իւր աշխատանքները դեռ բո-
ւորովին չէ վերջացրել, բայց նա հաղոր-

դում է, որ իւր գտած գեղը մի թա-
վանցիկ հեղուկ է, որ սրտում է հիւան-
դի մարմնի մէջ: Սրտակաւ ամենալաւ
տեղը մէջքն է թիակների միջի: Առա-
ջին փորձը նա ինքն իւր վրայ է արել:
Դրանից նա իմացել է, որ իւր դեղն ա-
ռողջ մարդու վրայ ազդում է մի խորա-
նարդ անախտաւոր տուտուրոզական մա-
սը սրտիկիս, այն ինչ թորախտով հի-
ւանդների բնակցիւմ արտադրուում է
մի խորանարդ տանտիմնարի հարիւրերոր-
դական մասը սրտիկիս: Բնակցիւմ նը-
շանները սրանք են. ցնցող սարսուռ, որ
գեղը սրտիկից չորս ժամից յետոյ է
լինում, անդամների մէջ ցաւ է զգա-
ւում, հոգ, թուութիւն և սաքութեան
աստիճանը 38°-ից մինչև 41°-ի հասնում:
Այդ բնակցիւմ մօտ տան և հինգ ժամ
է անուան Գեղը խիստ սրտեկաւ ժամա-
նակ ոչնչանում են թորախտի թաղանդ-
ները, բայց ոչ բակցիւնները: Բժ. Կոխի
մօտ գտնուած բոլոր թորախտով հիւանդ-
ները 4—6 շաբաթում են առողջացել:
Նրանց մէջ հիւանդութեան ոչ մի նշան
չէ մնացել: Կոխը յոյս է յայտնում, որ
կարելի է մինչև անգամ թեթևացնել
թորախտի ծանր դէպքերը: Նա կար-
ծում է, որ ապագայում անբուժելի
թորախտով հիւանդներ չեն լինի և ա-
մենք կը բժշկուին:

Արդէն ներկայումս ոչ թէ միայն Բեր-
լինում, այլ և Գերմանիայի ուրիշ քա-
ղաքներում արդէն սկսել են գործ դնել
թորախտը բժշկելու համար բժ. Կոխի
գործը դրած եղանակը, օրինակ Ֆրանկ-
ֆուրտում, որտեղ արդէն մի քանի թո-
քախտաւորներ բժշկուած են: զրանց
թոււմ եղել է մի ինն տարեկան երե-
խայ, որ 8 տարի հիւանդ է եղել թո-
քախտի «Iupus» կոչուած տեսակով:
Այդ երեխան մի քանի օրից յետոյ ար-
դէն սկսել է առողջանալ, այն ինչ զրա-
նից առաջ Iupus-ով հիւանդ մի աղջիկ
Ֆրանկֆուրտում չորս տարուայ ընթաց-
քում է առողջացել:

Ներկայումս ամեն կողմերից, օրինակ,
Իտալիայից, Անգլիայից, Աստրիայից,
Ռուսիայից և այլն բազմաթիւ բժշկներ
են գնում Բերլին: Կոխի մօտ թորախտը
բժշկելու նրա գործը դրած եղանակը սո-
վորելու համար:
Այստեղ աւելորդ չենք համարում բժ.
Կոխի մասին կենսագրական մի քանի
տեղեկութիւններ հաղորդել: Որքերտ
Կոխը ներկայումս 47 տարեկան է: Նրա
հայրը Հաննովերի հանքային վարչու-
թեան մէջ ծառայող էր: Կոխն իւր ման-
կութիւնն անց է կացրել Վրաուտայ
փողովի քաղաքում, իսկ ուսանողական
տարիները—Վեստֆալիայում, որտեղ նրա
ուսուցիչը նշանաւոր անդամաւոր Հեպ-
լեն էր: Նա ուսումնաւարարաց 1866 թու-
ին և հետեւեալ 10 տարին համառ կենք
էր վարում, նախ Համբուրգում լատինա-
ւոր բժիշկ լինելով, բժշկի պաշտօնով:
1876 թուին միայն Կոխի անունը ա-
ռաջին անգամ յայտնի եղաւ գիտնական
աշխարհին, չնորհիւ Բրեսլաւի բուսա-
բան Ֆերդինանդ Կոնի, որ սույց նրա
«Die Aetiology der Milzbrandkrank-
heit» հետազոտութիւնը: Այդ աշխատու-
թիւնը մի անգամից գիտնական հեղի-
նակութիւն ունեցող անձերի ուշա-
դրութիւնը նրա վրայ դարձրեց, և
Վերլիումի չնորհիւ 1880 թուին Բերլինի
համալսարանում նա պրոֆեսորի պաշ-
տօն ստացաւ: Այստեղ 2 տարուց յետոյ
Կոխը գտաւ տուբերկուլոզի բացիլլը,
իսկ 1883 թուին, երբ Եգիպտոսում խո-
լերա յայտնուեց, Կոխն ուղարկուեց այն-
տեղ զրա բնաւորութիւնը հետազոտելու
համար և վերադարձաւ, յայտնելով, որ
այնտեղ խորիւրայով հիւանդները Komma-
bacillus, ստորակէտի ձև ունեցող բա-
ցիլլներ ունին: Այն ժամանակուանից ար-
դէն նա սկսեց այդ առարկայում շարու-
նակ հետազոտութիւններով պարապել:
մինչև որ աշողեցրեց իւր ներկայ նշա-
նաւոր գիւտը:

ԻՄ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ.

Յուլիան էր: Ամբողջ չարախնայով
կապուտակ երկնակամարի վրայ մի ամ-
պի կտոր ճնշմարեց: Սրեգակի վերս
ճառագայթներն անխնայ կերպով այրում
ու փռիացնում էին կանաչի վերջին հեռ-
քերն անգամ: Առուներն էլ ցամաքեցին
և Շ. գաւառի բնակիչները դուրսիւնն
անտանելի դարձաւ:—Տէր, Իւո ողորմաւ,
դարձեալ երկու անանձը չարախ, և
մինք բոլորովին կորած ենք, ինչ կլինի
մեր և մեր անասունների դուրսիւնը,
անգութ սովի հետ միահեծան թաղա-
ւորող ձեռուում: Երկար ամիսներում—
անա զիւղացիներին չարաչար տանջող
և նրանց մտքերը զբաղեցնող միակ խնը-
գիրը: Այս ցաւով օրերից մէկն էր,
երբ 10. զիւղի եկեղեցու ստուերի տակ
մի խումբ զիւղացիների մէջ անցնում էր
հետեւեալ խօսակցութիւնը:

—Պապի, վերադարձած եղանակով դար-
ձաւ Թովմաքը 150 ամաւ մի ծերու-
նու:—Հայրս մի օր ինձ պատմեց, որ
մեր զիւղի հիմնադրիւններից մէկը Մեցի
Պապին է եղիւ: արդեք այս քարէ
մատրի թնջը ձեզ գրաւեց, որ դուք իւր
հիմնեցիք և ձեր քանդուած խորով
հարկաւոր բնասակներին թշուառու-
թեան պատճառ դարձաք, չտուով կը-
լրանայ երեսուն տարին և հաւաքու իր-
արի չբացարի, այս զիւղի աղքատութեան
ընդ մասնուած տեսայ: Սահեք այս և որա
նման տարիները, որոնք հազարաւորա-
բաներ չեն մեր երկրի համար, բացա-
ռութիւն հաշուեմք, բայց միթէ նոյն
թիւ անձրեային արարեալու են էլ մեր
օրերի եւս մասը չկար անցիցարել չոր
հազ կրծկով ու հոտած օդը խոլելով
միայն: Լուռ և Ղազախի բնակիչները
իւղի և պանրի մէջ խեղդուած են, իսկ
մեր որդիքը թանն անգամ իրար ձեռքից
են խլում:

Պապին, որ, զուգուր մինչև գիտին
խոնարհեցրած, լուռ էր մինչև վերջը,
դարձաւ դէպի նա:

—Սրերի Թովմաք, թէ և Պապին չէ
եղել այս զիւղի հիմնդիրը, որովհետեւ
այն ժամանակ նա դեռ շատ փոքր էր,
բայց յիշում է, երբ Ալաշկերտի 15
տուն գաղթականներն հետ Պապի-հայ-
րին էլ այստեղ բնակութիւն հաստատեց,
այն ժամանակ այս զիւղը դրախտի էր
նման, այս մօտակայ լեռներն և բլուր-
ները ծածկուած էին մինչև զոտի դարձը
և կանաչ խոտով, ամեն ձորի և ամեն
թփի տակից հոտում էր մօխ ու տոտն
աղբիւր, իսկ առուները զոյգուալով վա-
զում էին ամբողջ ամառը: Ձոխ, ժախ,
և սրանց նման շատ ուրիշ բաներ շատ կա-
նին այստեղ աղ զնելու համար: Մենք շատ
հետեւ չէինք գնալ: այստեղ, մեր տան
ետեւի տարիքը ծածկուած էին զրանցով:
Վարելահողերն էլ այնքան շատ և այն-
քան պտղաբեր էին, որ շատ անգամ
մենք հունձը չէինք կարողանում վեր-
ջացնել և նրանք ձեռնառակ մնալով
փառում էին Յոքին: սովան էլ շատ
հազիւ էր պատահում, որ 2 բուր. համէր:
—Բայց ինչն եղաւ այդ բոլոր երա-
նութիւնների այդպէս կարճ ժամանա-
կամիջոցում շարանալու պատճառը:

—Պատճառը շատ հասարակ է. ա-
ռաջ այս մեր զիւղից ամեն կողմի վրայ
հարկւր վերստ պիտի անցնէի, որ մի
զիւղի հանդիպէի, իսկ այժմ... այդ ըն-
դարձակ տարածութեան չնորհիւ էր, որ
այն ժամանակ իւրաքանչիւրը մեզանից
Յովը-Երանելու չափ անասուններ էր
պահում:

—Բայց որտեղից և ինչ հանգամանք-
ներից ստիպուած այսքան ժողովուրդ
հաւաքուեց ձեր շուրջը:

—Այս բոլոր զիւղերն այն ժամանա-
կում յաճախ կրկնուող որսորդացիներից
առաջացած գաղթականութիւնների պը-
տուղիներն են: հենց մի պատերազմ զա-
րարում էր թէ չէ, մէկ էլ տեսնէի
կուսակիւների երամների նման գաղթա-
կաններ էին, որ անցնում էին մեր սահ-

մանը,—որտեղացի էք:—Մեցի, Ալաշ-
կերտցի, Ղարսեցի էլ ես ինչ գիտեմ:
—Արդեք այն ժամանակ էլ ձեր մէջ
զրացական անդիւրջ խռովութիւններ,
նախանձ, ատելութիւն, միմեանց վրայ
կեղծ պարտավորակներ յորինել կա-
յին՝ միմայն իւր հակառակորդին պատ-
ժելու: համար, որպիսիները մեզանում սո-
վորական բաներ են դարձած:

—Սի, երանի թէ 40 տարի սրա-
նից առաջ մեռնէր Պապին ու այս քա-
ները չտեսնէր: ով էր տեսել, որ զրա-
ցին զրացու ոտքի փորել, մինք
3 բուն տուն ապրում էինք մի գերդա-
տանի անդամների նման, անհատի ցաւը
ցաւ էր պատճառում և ինդհանրութեան-
ընդ իսկ ուրախութիւնը՝ ուրախութիւն:

Մի խոր հոգեպով վերջացրեց արդոյն
իւր խօսքերը, նորից ընդունեց իւր ա-
ռաջուան զիւղը, շարունակ հառաչելով
ու ստատանելով իւր գաւառիւմ և վոր-
ձուած զրախը: միւս կողմում խօսակ-
ցութիւնը հետզհետեւ ընդհանրութիւն էր
ստանում և ամեն որ պնդում էր, որ հո-
գերը ընդցել են և որ այս ցաւին վերջ
գնելու միակ միջոցը նորից գաղթակա-
նութեան պաշտ բռնելն է: Մի ուսուցիչ, որ
այդ գաւառի դանաղան մասերի հողերի
բնասակներին էր պարապում, և բոլոր
այս խօսակցութեան ժամանակ հեռու
նստած՝ լուռ էր, մօտեցաւ նրանց:

—Ի՞նչ, զիւղացիներ, —ասաց նա,
ցաւն ախրան անասնելի և անբուժելի
չէ, որքան դուք էք կարծում, ձեր հո-
գերը դեռ հրաշքեր գործելու չափ այժ
ունին, միայն այդ այժը երեսն հանի-
ւու համար, ձեր պապերի եղանակով
մշակելը թիւ է օգնում, որովհետեւ
չկան այն ընդհանրական հողերը, որ
կարելի լինի մի մասով մի տարի օգ-
տուելուց յետոյ ձգել և ուրիշին կաշել:
ձեր այս ներկայ դրութիւնը շատ բնա-
կան բան է և դա պատահել է համարեա
ամեն տեղ և ամեն աղբի մէջ. սկզբնե-
րում մարդիկ քիչ են եղել, իսկ հողերը
ընդարձակ, մարդիկ ատրիանաբար չա-
տառալով կամաց կամաց սկսուել է զգալի
դաւնալ հողի պակասութիւնը: Այս բնա-
կան համարելով, խեղացի մարդիկ չհա-
տեցին և երբէր չնստեցին գաղթելու
մասին, այլ ընդհակառակն աշխատեցին
բնական արեւիքների դէմ մաքաւել ար-
հեստական ոյծերով և այդպիսիներն
այժմ ամեն անաղաղաւոր և ապահովուած
ազգեր են: Ի՞նչ է մի գերմանացու, որ
ծանօթ է այս երկրին, որտեղ յայտ-
նէք ձեր հողերի պակասութեան մասին,
նա ձեզ կը ծաղիւ, որովհետեւ գերմա-
նացի երկրագործը իւր մի քանի սաժէն
գետնից այնքան արդիւնք է ոտանում,
որքան դուք 10 օրավար տեղից: նա չը
գիտէ սահմանափակուել հողի բանակու-
թեամբ: քաղաքից, կամ զիւղից դուրս ու-
նեցած հողերի հետ զուգընթացաբար մը-
շակում է իւր իրճիկը չուրջ գտնուած
մի քանի ոտանաչափ տեղ բունող գետինն
անգամ, այս էլ բաւական չէ, նա ծա-
կում է իւր պատերը պատառելի ձեռով
մշակած պտղատու ծառերով: Ո՞ր ճա-
նապարհորդը անցնելով այստեղից դժա-
լելի տեսարանների առաջից չի հրճուել
հոգով և չի գովով բնակիչների ջանասի-
րութիւնը: Վաճառ տերներով ծածկուած
պատերից քաշէ եկած խոյր և զրախ
տեղով մրգերը ու՛մ չեն հիացնել:
Այո, գերմանացին չգիտէ ուսմանալի-
կուել և հաջաբոյսերի մշակութեամբ մի-
այն: սրանց հետ զուգընթացաբար նա
տանում է և այդգործութիւնը, որի
տնտեսական և բարոյական օգուտները
նա շատ ըմբռնեց և միմայն նա էր, որ
առաջինն ստեղծեց այդգործութեան
արաղ յառաջնադարձութեան համար որո-
շեալ օրէնքներ: այսպէս նրա մի օրէն-
քով կտրատում էր այն չար ձեռքը, որ
անգութ կերպով կը համարձակուէր պըտ-
ուառու ծառից մի ձիւկ կտորելու: Մի
երբ Օրինակ, իւրաքանչիւր երկուս-
տաղ նախ ըսն պատակելով պարտաւոր էր
օրուէս քանակութեամբ պտղատու ծա-

ւեր տնկելու հասարակութեան պատկա-
նեալ հողի և զխաւար ճանապարհների
վրայ: Այս բոլորի չնորհիւ, այժմ գեր-
մանացի ճանապարհորդին մի զիւղից
կամ քաղաքից միւսը տանող ճանապարհ-
ները ամբողջ երկարութեամբ դարդա-
րուած են պողատու ծառերով: նա յոգ-
նեց, հանգստացաւ նրանց ստուերում,
զովացրեց իւր ծախար հիւթալի պը-
տուցներով և ապա ուրախ ու զուարթ
շարունակեց իւր ճանապարհը: Իսկ այս
պատուական երկրը, որ մայր է հա-
մարում հազարաւոր բոյսերի, որոնց եւ-
րոպացին տարաւ, յարմարեցրեց իւր
երկրի պայմաններին և այսօր միլիոններ
է տանում, նրանցից դուք մի քանին ան-
գամ չունէիք, որի զովաբար ստուերի
տակ կարողանայիք մի քանի բոյս հան-
գրատութիւն տալ ձեր յոգնած մարմնին,
հիվաղական աշխատութիւններից յետոյ:
Այո, պողատու ծառը իւր անտեսու-
թեամբ մատուցած օգուտներով, ևս ա-
ռաւել մարդու բարոյական և ֆիզիկա-
կան կողմերի վրայ ունեցած զեղեցիկ
ազդեցութեան չնորհիւ, արմատի է ուշա-
դրութեան և յարգանքի: նրա հետ գործ
ունեցողը սովորում է բուսականութեան
կենքը, որը յափշտակում և խորատու-
ղում է մարդու բնութեան զաղանկնե-
րի մէջ: Այստեղ լցուելով իրաջանութեան,
մոտանում է աշխարհի բոլոր շաջնող
կատերին — դաւան հոգը, այսինքն
այնուհետեւ դաւանում է ոչ միայն իւր ըն-
տանիքի համար օգտակար անողան, այլ և
ունենում է ներգործութիւն և չըջապա-
տողներ լիայ:

Ի՞նչ էլ զիւղացիներ, լայնաբեր ձեր
մշակելի նւթիկերի թիւը մի փոքրիկ տեղ
էլ այդգործութեանը նուիրելով: Նրա
այս միւր բուրները կը ծածկուեն, երբ
ձեր դաշտերը բոլոր ճանապարհները և
ստուերների եզրերը երկու-երեք կաղ ծա-
ռերով կը զարդարուեն, այն ժամանակ,
հաւատացե՛ք որ երաշտութիւնն ոչ այնքան
յաճախ կը կրկնուի և ոչ իւր վատ հե-
տեւաբը կ'ունենաւ: Այս բոլորը ձեզ շատ
թանկ չի նստել, և դուք արանով գործի
հիւք կը դառնաք ու կ'աշխատէք ձեր յետ-
նորդների օրհնութիւնը: Իսկ ուսումնա-
րանից պահանջեցէք, որ նա ձեզ ուսու-
ցիչներ և միմայն ժամանակ սովորեն և
բանիւրեն մշակներ պատրաստէ, զիւղա-
տնտեսութիւնը բարձրացնելու նախա-
նախաբը կ'ունենաւ: Այս բոլորը ձեզ շատ
թանկ չի նստել, և դուք արանով գործի
հիւք կը դառնաք ու կ'աշխատէք ձեր յետ-
նորդների օրհնութիւնը: Իսկ ուսումնա-
րանից պահանջեցէք, որ նա ձեզ ուսու-
ցիչներ և միմայն ժամանակ սովորեն և
բանիւրեն մշակներ պատրաստէ, զիւղա-
տնտեսութիւնը բարձրացնելուց բացի, կը
ստեղծէք մի առաքելի ու ազնիւ յառ-
կութիւններով լի նոր սերունդ, որը
նուիրուած կը լինի իրեն հողին և ոչ
գիւնդանը:

Վերջին խօսքերն արտասանելու ժա-
մանակ հեռուում լուեց ամպի գոռոցը,
որի որոտման հետ ներդաշնակ կերպով
զոդանջեցին զիւղական եկեղեցու դան-
գակները և մեր ժողովուրդը խուռն բազ-
մութեամբ եկեղեցի գիւնց: Ամբողջ երկ-
նակամարը մթնեց, տեղաց յորդանոս
անձրեւ և վերականգնեց զիւղացուց մե-
ռած յոյրը:—Նա ներկայ հունձից ստա-
ցաւ համարեա իւր ամբողջ անտաւայ
պարէնը: Սակայն դարձեալ ընկղմուեց
խորին անտաբերութեան մէջ, մոտա-
նալով խեղճ ուսուցչի խօսքերը, որոնք
մի առ ժամանակ ըստ երևութիւն շատ
զուր եկան նրան:

Ե. Վարաժ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լոնդոնից հոկտեմբերի 31-ին հեռա-
գրում են, որ «Serpent» նաւը Վիլլամու
հրտանդանի մօտ, Սպանիայում, ջրասղջ
է եղել: 274 նաւատարի է խեղ

բուլվարի Երասխայում ուղևորութիւն կատարելու մասին լուրը սխալ է:

—Սերբիայի սկոպլինայի նախագահ Պաշին է ընտրուած:

—«Kreuzzeitung»-ը կապած է յայտնում Գերմանիայի և Աւստրիայի միջև մարտային դաշնակցութիւն հաստատելու մասին:

—«Journal des Débats»-ի Հռոմի թղթակիցը հաղորդում է, որ պապը Եւրոպայի բոլոր կաթոլիկ երկրներին կարգինաւորելու և արքեպիսկոպոսներին միասնական յանձնաժողով է հիմնել սոցիալական խնդիրը քննելու համար:

—Բելգիայից հեռագրում են, որ սերբիական զինուորական ճեմարանում ուսուցանող զաւակը զաւակներին է մըտցում:

—Բուլղարական զինուորական միւնիստրը Մուստուրովը Նոյեմբերի անցնելիս այնտեղի զինադրժարանում 120,000 հատ Մեկնիկներ է հրացան է պատուիրել բուլղարական զորքերի համար: Նոյն զորքարանից Բուլղարիայի արդէն 80,000 հրացան է ստացել:

—Գերմանական երկրագործութեան միւնիստր Լուցիուսն արդէն հրամարտած է իւր պաշտօնից: Նոր տեղ ֆոն-Հոյնն է նշանակուած:

—Ձուլիցեական դաշնակցական խորհուրդը կոնֆերանցիայի Տեախնի անդամներին խորհուրդ է տուել հաշտուել միմեանց հետ: Մտադրութիւն կայ Տեսախնի կանտոնը չըջանելու բաժանել և անհրաժեշտ է ճանաչուած, որ երկու կուսակցութիւններն էլ մասնակցութիւն ունենան կառավարութեան մէջ:

—«St.-James Gazette»-ի ասելով, Պերանիայի և Անգլիայի միջև Հիւֆառուտիկոյի խնդիրը առթիւ համաձայնութիւն է կայացել: Պերանիան իբր թէ համաձայն է հրամարտել Հիւֆառուտիկոյի ափերին իւր ձուլ որաւու համար ունեցած իրաւունքներից, իսկ զրա փոխարէն Անգլիան զիջում է նրան Գամբիան: Սակայն Բէյտերի զործակալութիւնը հերքում է այդ լուրը:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թուրքիայի շինարարութեան արհեստը Լիւն-պէս միջինների, նոյնպէս և թուրքներին իրենց սերնդի մասին հոգալու բնագործումը խիստ դժուարացած է, զաւարտալայտում է նրանով, որ թուրքներն իրենց գիււ ևս թույլ ձաղկներին համար կերակուր են գտնում, ուսնցնում են, փառաց սպառնացող զէպերից նրանց ապրտով կացութեանը համար գտնում են իրենց և այլն: Այդ հոգսերի կարգին են պատկանում նաև բնիկ շինելը, որ մի կարգի մասը թուրքները, մասնաւոր ձաղկը ունեցող թուրքները, կատարելութեան են հասցրած: Օրինակ Բենգալիայի անտառներում մի տեսակ փղեր, արտաքին տեսքով ծախ նման, թուրքներ կայ, որ իւր բոյնն այն աստիճան կատարելութեան է հասցրել, որ տեսողը չէ հաւատում, թէ դա կարող էր թուրքի փղերի կառուցով շինուել: Այդ թուրք բոյնն իւր ձևով նման է բարձր և նեղ վզով կաւէ զրափին, որ շուրջ աստեղնիկու համար է գործ ածուած: Այդ բոյները կառոււած են ծառի վերին ճիւղերից: Լայն մասի մէջ սենեակներն են գտնուած, որտեղ ապրում են թուրքները, իսկ նեղ մասի մէջ միջանցք՝ որ տանում է զէպի այդ սենեակները: Բոյները խիստ խնամքով հիւստած են չոր խոտերից: Բոյնի մուտքը ներքեց է, որպէս զի օձեր և ուրիշ վայրի թռչուններ չկարողանան ներս մտնել: Այդ բոյների մի ուրիշ առանձնապատկերն էր նրանց լուսավորուելու մէջ է: Դրանք ներքից լուսավորուած են լուսաւոր միջիններով, որոնցով Հնդկաստանի անտառները լիքն

են: Թուրքներն այդ միջիններին կառուկայում է սենեակներին պատերին և նրանք զիջեր Փոսֆորի լոյս են արձակում: Որովհետև սենեակներին պատերն այնքան էլ սերտ չեն հիւստած, ուստի լուսաւոր միջիններին լոյսը դուրս է թափանցում: Հնդկացիներն ասում են, որ դա «ստուանութեան ճրագ» է, զա նշանակուած է այն բանի համար, որ պէտքի մթութեան մէջ էպին արուի բնակարանը ցոյց տայ: Այդ ի հարկէ, արևելեան բանաստեղծական երևակայութիւն է, ճիշտն ախ է, որ այդ լոյսը նշանակում է Հնդկաստանում զոյութիւն ունեցող մի տեսակ երկար օձերի զիջելային այցելութիւնից ապահով կացութեանը համար, որոնք միջինների լոյսից փախչում են:

ԵՐԵՎԱՆԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Հիւսիսային գործարարութիւնից)

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 13 Նոյեմբեր. — Այս ձմեռ Պետերբուրգում մնալու են՝ ցորեն 273,700, հաճար 454,300, վարսակ 629,400, կանեփի սերմ 167,850, ձաւար 51,100 չեռվերտ, սև ցորենի ալիւր 79,500 շուալ:

ԿԱՀԻՐԷ. — Ռուսաց Թագաժառանգն այսօր յունաց եկեղեցումն էր, յետոյ Գիզէի թանգարանն այցելեց: Յորն բնակիչները կերտնահանդէս սարքեցին, որին 3000 հոգի էր մասնակցում: Օգոստոսի փառ ճանապարհորդներն այցելեցին մզկիթները, բերդն և վաճառանոցներում իրեր գնեցին:

ԽՈՐԱԳԻՐ-ՀՐԱՄԱՐԱԿԻՆ՝ ՍՊԱՆԻԱՐ ՍՊԱՆԻԱՐԵԱՆ.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՊՈՍՏԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԵՒ ՎԼԱԴԻԿԱՎԱՋԻ ՄԻՋԵՒԻ
Թիֆլիսից գնում է Վլադիկաւաճ՝ Ա. Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը (կարէտ) առոււտեան ժամը 9-ին և զիջելու է Միքիլում և միւս օրը երկուսն ժամը 8-ին հասնում Վլադիկաւաճ:

Բ. Վեց հոգու տեղ ունեցող (օմնիբուս) երկկոյեան ժամը 3-ին և առանց ճանապարհին զիջելու միւս օրը երկուսն ժամը 7-ին հասնում Վլադիկաւաճ:

Վլադիկաւաճից Թիֆ, գալիս է՝ Ա. Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը (կարէտ) առոււտեան ժամը 9-ին և զիջելու է Միքիլում և միւս օրը երկուսն ժամը 8-ին հասնում թիֆլիս:

Բ. Վեց հոգու տեղ ունեցող կառքը (օմնիբուս) երկկոյեան ժամը 3-ին և առանց ճանապարհին զիջելու միւս օրը երկուսն ժամը 7-ին հասնում է Թիֆլիս:

ԵՐԿԱՐԹՈՒՂՈՒ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՐԿՈՒԿԱՆԵԱՆ ԵՐԿԱՐԹՈՒՂԻ

Գրայն Թիֆլիս 4-ին է
Բաթումից, պոստ. 11 ժ. 8ր. 6ր.
Բաղդից, 12 ժ. 8ր. 40ր. 40ր.
Բաթումից, մար. ապ. 8 ժ. — ր. 40ր.
Գանձակից, 8 ժ. 20ր. 4ր.

Գրայն Թիֆլիս 4-ին է
Բաթում, պոստային. 8 ժ. 40ր. 40ր.
Բաղդից, 12 ժ. 8ր. 40ր.
Բաթում, մար. ապ. 8 ժ. 10ր. 40ր.
Գանձակ, 9 ժ. 45ր. 40ր.

ՄԱՆՈՐԿՈՒԿԱՆ ԵՐԿԱՐԹՈՒՂԻ

Ուզուն-Աղայից գնում է 6 ժ. 40ր. 40ր.
Ուզուն-Աղայից գնում է 7 ժ. 48ր. 40ր.
Ուզուն-Աղայից գնում է 8 ժ. 40ր. 40ր.
Ուզուն-Աղայից գնում է 9 ժ. 40ր. 40ր.
Ուզուն-Աղայից գնում է 10 ժ. 40ր. 40ր.

ԲՈՒՄԱՐԴ-ՎԼԱԴԻԿԱՎԱՋԻ ԵՐԿԱՐԹ.

Վլադիկաւաճից գնում է 9 ժ. 30ր. 40ր.
Բոստով գալիս է 8 ժ. 48ր. 40ր.
Բոստովից գնում է 7 ժ. 28ր. 40ր.
Վլադիկաւաճ գալիս է 7 ժ. — ր. 40ր.

ԵՐԿԱՐԹՈՒՂԻ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՐԿՈՒԿԱՆ ԵՐԿԱՐԹՈՒՂԻ

Բաթումից գնում են՝
Երեւելայից, 12 ժ. 8ր. 40ր.
Երեւելայից, 13 ժ. 8ր. 40ր.
Երեւելայից, 14 ժ. 8ր. 40ր.

Հինգ ցարթի երեկոյան 4 ժամին ուղիղ գնում, Նովորոսիյսկի վրայով, 6 ր. 40ր. 40ր. 40ր. երեկոյան 8 ժամին, չըջանալու գնում, բոլոր նաւահանգիստներով:

Երեւելայից գնում է 7 ժ. 40ր. 40ր. 40ր. երեկոյան 9 ժ. 40ր. 40ր. 40ր. գնում, զէպի Կ. Պոլիս:

Բաթում գալիս են

Երեւելայից 8 ր. 40ր. 40ր. 40ր. առուտեան ուղիղ գնում, Կիւրի և Նովորոսիյսկի վրայով, 2 ր. 40ր. 40ր. 40ր. 40ր. առուտար, ուղիղ գնում, Կիւրի և Նովորոսիյսկի վրայով:

Ուրբաթ օրը երեկոյան, չըջառուտ գնում:

Կիրակի օրը երեկոյան Կ. Պոլիս:

Մուսուլման. Ուղիղ գնում եկող այն նաւերը, որոնք վերադարձին մտնում են Նովորոսիյսկի, Նովորոսիյսկի վրայով, 2 ր. 40ր. 40ր. 40ր. 40ր. առուտար, ուղիղ գնում, Կիւրի և Նովորոսիյսկի վրայով:

Փոթի գալիս են

Սուխումից՝ երեկոյան օրը:

Բաթումից՝ հինգ ցարթի, չըջառուտ, երկուսն ժամը 8-ին հասնում Երեւելայից:

Փոթից գնում են

Բաթում՝ հինգ ցարթի օրը:

Սևաստոպոլ՝ ուրբաթ օրը:

ՄԱՆՈՐԿՈՒԿԱՆ ԵՐԿԱՐԹՈՒՂԻ

Գերբէնդ, Պետրովսկի և Աստրախան՝ չըջառուտ, ուրբաթ օրը և չըջառուտ օրը:

Ուզուն-Աղայ՝ չըջառուտ օրը և ուրբաթ օրը:

Լէւոքոպոլիս, Աստրախան և Էրզրէ՝ երկուսն ժամը 8-ին հասնում Երեւելայից:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԵՂԵՑԳՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԵՆՈՒ ԷՍՈՒԼՍԻԱ

Կոմիտէ Ա. ԷՆԴԼՈՒՆԻ

Միջոց, պղերի, բծերի, կարմրութեան, երկնային և այլն դէմ: Մի սրուակի գինն է 1 ր. 25 կոպ., ճանապարհի ծախքով — 2 ր., երկու սրուակի ճանապարհի ծախքով 3 րուբ.: Կեղծիքից զերծ մնալու համար խնդրում են պահանջել ամեն մի զրոյմաթղթի վրայ Ա. Էնգլունդի ստորագրութիւնը՝ կարմիր թանաքով գրած և Պետերբուրգի կոմիտէի կազմակերպչական լաբորատորիայի մարկը: Գլխաւոր պահեստի է Պետերբուրգում, Ա. Էնգլունդի Պետերբուրգի կոմիտէի կազմակերպչական լաբորատորիա, Լիւնայա, № 38:

(Մ. Կ. Օ № 7061.) 5—4

1886 թ.

1877 թ.

ԳԼԽԱԽՈՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԳԻՆՈՒ ԱՌԵՒՏՐԻ

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՏԱԿԱՐԴ

ՊԵՏՐԱՐԱՐԱՆԻ ԶՄՈՒՐՆՈՎԻ

Զուգուենի կամրջի մօտ, Մոսկուայում,

Խոնարհաբար խնդրում է ցանկացողներին մեր ֆիրմայից
№ 40 բարձր տեսակի,
№ 32 առաջին տեսակի,
№ 20 երկրորդ տեսակի,
№ 31 երրորդ տեսակի,
№ 21 չորրորդ տեսակի
պահանջելու ՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐԶՆԵՆԻ, նշանակի և խցով վրայ եղած դրոշմի վրայ և պահանջել, որ նոյն իսկ գործարանի կնքով լինի ԿԵԿՈՒԱՍ ԵՒ ԿՐՈՇՄՈՒԱՍ:
ՆՇԱՆԱԿՆԵՐԸ, ԳՐՈՇՄԵՐՆ ԵՒ ԿԵԿՆԵՐԸ
— ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՒԱՐԱՆԻՉ ՈՒՆԻՆ —
Ծ ա խ ու կ ա յ

ՆԵՓԻՆԻ ՊԻՍԱԿ № 23.

որ նոր է պատրաստուել սոյն 1890 թուի բերքի թարմ մրգերից և նոյն համն ու արժանիքն ունի, ինչպէս պատրաստուած էր 1889 թուի ՊԱՐԻՋԻ ՀԱՄԱՇՈՒՐԱԶԱՆԱԳԻՍԻ Համար:

ՊԻՍԱԿ № 7 22 երում 33 ՊԻՍԱԿ № 16 22 երում:

ՊԱՐՈՒՏԱԿ

և ուրիշ դաւն ՕՂԻՆԵՐ, ԹՈՒՐՄԵ, ՄԱՍԼԱՐՈՍԻԱԿԱՆ ՕՏԱՐԱԿ ԵՒ ԼԻԿԵՐՆԵՐ ԽԵՆԱՅՈՒՆ:

Մեր գործարանի գինու և ուրիշ արգելանքների բարձր որակութեան համար ֆիրման Ռուսիայում արժանացած է

«ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՒԱՐԱՆԻՉ ՈՒՆԻՆ»

Կազանի ԳԻՏԵՆԱԿԱՆ-ԱՐԳԻՒՆԱԳՐՈՒՄԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԶԱՆԱԳԻՍԻ մասնաժողովից, որ ԹԱԳԱՌԱՆԱԳԻ Օգոստոսի 1-ին հռչակում էր 1889 թուի ՊԱՐԻՋԻ ՀԱՄԱՇՈՒՐԱԶԱՆԱԳԻՍԻ Համար:

և խորհրդարանից պատրաստուած է:

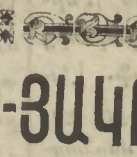
ՇՆՈՐՀԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՑՈՒԹԻՒՆԻՑ ԲԱՐՁՐ ԱՊԱՐԱՔՆԵՐ Ի ՑՈՑՑ ԳՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, որոնք ԲԱՐՁՐ ՑԱՏԿՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻՆ

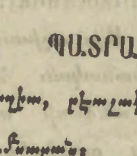
Արտասահմանի ցուցահանգէսներում ֆիրման բարձր պարգէներ, «ՈՍ. ԿԵ ՄԵՐ ՄԵԿՈՒՆԵՐ» է ստացել:

Պրէյս-կուրանտը ցանկացողին անյապաղ ուղարկուած է:

2—2

1886 թ.

1877 թ.

ՊԱՆՍԻՈՂ ՏԵՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՒ աշակերտներին ՄՏՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ գին

Նախկին, բնակարան Խոնարհաբար, Խոնարհաբար և Ներքին Խոնարհաբար

Ուսումնարանում ընդունուած են ԵՐԵՒԱՐԱՆԻՉ, ԿԻՍԼՈՒՄԵՐ, ԿԱՌՈՒՆԵՐ և ԹՈՇԱԿԱՌՈՒՆԵՐ,

Ընդունուած են նոյնպէս Հաստեղծարարներ (НАХЛѢБНИКИ) ընդլայն ուսումնարանի և գիմնազիայի աշակերտներին:

Ուսումնարանում աւանդուած են Դիմիտրի Կարապետ և Հայկ. ընդ, ուսուցիչներ, ֆրանսերէն, գերմաներէն, լատիներէն լեզուները, դաշնամուրի վրայ ածել և պար:

Հասցէն. Тифлисъ, Вельяминевская ул. № 11. (Сололаки).

(79) 20—15